

POMĚR PRÁVA MEZINÁRODNÍHO SOUKROMÉHO A VEŘEJNÉHO

JOSEF MRÁZEK

I. ÚVOD

Otázka vztahu mezinárodního práva soukromého (MPS) a mezinárodního práva veřejného (MVP) není otázkou novou. Již samotný název může sám o sobě naznačovat jejich úzkou propojenost a blízkost. V 19. století někteří autoři považovali MPV (public international law, droit international public) a MPS (private international law, droit international privé, derecho internacional privado, diritto internazionale privato) celkem běžně za dvě rovnocenná odvětví jednoho kmene, a to mezinárodního práva veřejného.¹ Kromě toho i nejránější teorie MPS jsou spojovány s existencí mezinárodního práva veřejného.² Zejména je tato spojitost zmiňována v souvislosti s existencí italských městských států ve středověku. M. Wolf např. napsal, že v této době bylo MPS zamýšleno jako „nadanárodní právo“ (as a supernational law), neboť žádné separátní systémy MPS pro Florencii, Bolognu a Modenu atd. neexistovaly. Existovalo pouze jedno právo společné (common) všem státům a společného původu (of a common origin). Idea „nadanárodního práva byla pak zakotvena i v doktrínách rozvíjených ve Francii a Holandsku od 16. století, a to navzdory koncepci státní suverenity a škoře přirozeného práva. Jak uvádí M. Wolf, „myšlenka nadanárodního práva nezmizela až do doby velkých kontinentálních kodexů“.³ Nicméně tendence přiřazovat MPS k MPV přetrvávaly až do dnešních dnů. A. Nussbaum ve třicátých letech minulého století psal o tom, že příznivci mezinárodně právního základu MPS se označují za „internationalisty“ (Internationalisten) na rozdíl od „nacionálů“ či „nacionalistů“ (Nationalisten). Za správnější považoval rozlišování mezi „aprioristy“ (Aprioristen) a „pozitivisty“ (Positivisten). Většinu kontinentálních autorů té doby Nussbaum označil za „positivisty s aprioristickým (mezinárodněprávním) názorem“. Podporu myšlenky „nadanárodního“ (übernationales) MPS, kterou sám však nesdílel, spatřoval v rozvoji soukromoprávní jurisdikce mezinárodních soudů po

¹ Drobnič U., Private International Law, in: Bernhard R., Encyclopaedia of Public International Law, Vol. III, 1997, s. 1115. Srov. „In fact, in the 19th century, private and public international law were regarded by some authors as two equivalent branches of one tree namely international law.“

² Mills A., The Private History of International Law, International & Comparative Law Quarterly, Vol. 55, Part 1, January 2006, s. 4.

³ Wolf M., Private International Law, Oxford 1945, s. 11.

1. světové válce.⁴ S myšlenkou „nadmárodního práva“ je ovšem třeba nakládat velmi opatrně, neboť na rozdíl od pojmu „mezinárodní právo“ výraz „nadmárodní právo“ naznačuje, že nejde již o „koordinaci“ mezinárodně právních vztahů, nýbrž o nadřazenost jakéhosi „nadmárodního“ práva právu vnitrostátnímu. I když se pojem „nadmárodní právo“ (v angl. „transnational law“) používá i v současnosti v různých významech, je vždy třeba určit jeho obsah a smysl. Jak píše U. Drobnič, neexistuje právní řád, který by stál „mimo a nad“ (over and above) různými vnitrostátními právními systémy upravujícími přeshraniční vztahy mezi jednotlivci.⁵ K vlastnímu pojetí „nadmárodního práva“ směřuje zřejmě alespoň část již existujícího práva EU. Pojem „právo nadnárodní“ se ovšem někdy nepřesně používá i pro označení práva mezinárodního. Stejně nepřesné je označení „světové právo“, které se výjimečně pro označení mezinárodní práva veřejného rovněž nepřesně a nesprávně používá.

Bezprostředním podnětem pro napsání tohoto příspěvku k počtě prof. Z. Kučery byla studie A. Millse „The Private History of International Law“, uveřejněná v r. 2006 v britském časopise „International Comparative Law Quarterly“.⁶ Uvedený autor se projevuje jako výrazný stoupenec „internacionalistické školy“, který označuje názor, že MPS není právem „skutečně mezinárodním“ (actually international), jelikož je podstatně a nezbytně součástí vnitrostátního práva (a part of the domestic law of States) za „mýtus“ (myth).⁶

V „československé“ literatuře se vztahem mezinárodního práva veřejného a soukromého zabýval R. Bystrický, který byl hlavním představitelem nauky MPS na Právnické fakultě UK v době mých studií. Spolu s V. Outratou, který byl v té době vedoucím katedry mezinárodního práva, byli mými vynikajícími učiteli. Již z této doby si pamatuji na téže katedře i působení mladého docenta Z. Kučery. R. Bystrický v článku „O vztahu mezinárodního práva veřejného a soukromého a o předmětu mezinárodního práva soukromého“ z šedesátých let vyslovil mj. přesvědčení, že i když MPS „nelze sice považovat za část mezinárodního práva veřejného“, nicméně „vykazuje v míře stále větší tendenci k internacionalizaci.“⁷ Teoriemi považujícími MPS za součást mezinárodního práva se ve své publikaci „Trends of Private International Law“ zabýval v 70. letech i P. Kalenský. Zmíněný autor byl ovšem zastáncem koncepce MPS jako samostatného odvětví práva a nepřipouštěl ani myšlenku nějaké „konvergence“ univerzalistických a nacionalistických trendů v doktríně nebo jejich nějakou „rekonciliaci“. Jako zastávce právního dualismu uváděl, že MPV „obsahuje jisté normy, které omezují činnost států ve sféře mezinárodního práva soukromého...“ a rovněž státům „ukládá jisté závazky“.⁸ O. Kunz koncem sedmdesátých let se pouze rámcově dotkl místa MPS v systému práva. V dané souvislosti napsal: „Jde o to, lze-li toto právo považovat za samostatné odvětví práva nebo za součást buď mezinárodního práva veřejného nebo občanského práva, a dále – lze-li považovat mezinárodní právo procesní za součást mezinárodního práva soukromého, za součást občanského práva pro-

⁴ Nussbaum A., Deutsches Internationales Privatrecht, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1932, s. 11.

⁵ Drobnič U., op. cit 1, s. 1115.

⁶ Mills A., op. cit 2, s. 4.

⁷ Bystrický R., O vztahu mezinárodního práva veřejného a soukromého a o předmětu mezinárodního práva soukromého, Časopis pro mezinárodní právo č. 2, 1962, s. 141.

⁸ Kalenský P., Trends of Private International Law, Academia Prague 1971, s. 106–126.

cesního nebo za samostatné odvětví práva.“ Dospěl tehdy k závěru, že „zde nedává ani novější nauka socialistických zemí jednoznačnou odpověď“.⁹

Čeští autoři myšlenku MPS jako součást mezinárodního práva veřejného vesměs odmítají. M. Pauknerová v r. 2002 napsala, že „internacionalistický přístup, podle něhož mezinárodní právo soukromé tvoří součást mezinárodního práva, není v české právní literatuře v současnosti zastáván“.¹⁰ Z. Kučera odmítá internacionalistické pojetí MPS jako součást MPV, shledává však určité styčné body (podobně jako další čeští autoři) i s MPV.¹¹ Jde ovšem o to, zda a v jakém rozsahu se MPS dále „internacionalizuje“, jakým způsobem reaguje na rostoucí globalizaci mezinárodního života. Otázka, zda pokračovat v rozlišování mezi MPV a MPS byla na pořadu jednání semináře organizovaného Americkou společností pro mezinárodní právo v r. 1985.¹² Jako členský stát EU je Česká republika pochopitelně vystavena silným integračním tendencím, což se musí nutně promítnout i v samotné povaze českého MPS. Jsme ve stadiu, kdy se na evropské úrovni připravuje dokonce „evropský občanský zákoník“ a MPS je pod silným tlakem práva EU.

II. K POJETÍ MPS V ČLÁNKU A. MILLSE

Zmíněný A. Mills se ve své studii snaží oživit „starou myšlenku mezinárodního práva soukromého jako součásti mezinárodního práva“. Domnívá se, že snižování významu suverenity národních států na počátku 21. století je vhodnou dobou pro nové posouzení povahy MPS jak v teorii tak praxi.¹³ Klade některé otázky, nesnaží se však záměrně na ně odpovědět. Patří k nim např. otázka „rozsahu a druh spojení“ (extent and type of connection) mezi MPV a MPS, limity (pokud existují) rozsahu MPV, druhy mezinárodních norem (types of international norms) ovlivňující MPS a způsoby takového ovlivňování. Uvádí, že „zvýšenou měrou rostoucí globalizace světa vyžaduje a vytváří nové formy mezinárodního uspořádání a přináší nové mezinárodní normy. Podle jeho názoru MPS ve své kombinaci mezinárodního řádu s vnitrostátní úpravou může přímo konfrontovat „falešnou dichotomii mezinárodního a národního“ a poskytnout alternativní nebo doplňující přístup k MPV založenému na státech (as an alternative or complement to the State-based approach of public international law). Zmiňuje „potřebu uniformních, internacionalizovaných norem“ MPS, které by zvýšily „jistotu“ mezinárodních transakcí a obchodů a také „vynutitelnost mezinárodních práv“ (international legal rights), zvláště pak práv náležejících jednotlivcům. Domnívá se také, že MPS by mohla hrát „znovu“ úlohu „nástroje“ či „vykonavatele“ (tool) MPV, pokud by byly opuštěny metody pozitivistického mezinárodního práva (positivist public international law).

⁹ Kunz O., *Současná právní nauka socialistických států, k některým otázkám mezinárodního práva soukromého*, s. 108.

¹⁰ Pauknerová M., in *International Encyclopaedia of Laws* (ed. R. Blanpain), Kluwer 2002, s. 17–19.

¹¹ Kučera Z., *Mezinárodní právo soukromé* Brno 2004, s. 31–32.

¹² Should we continue to distinguish between public and private international law? 79 ASIL Proceedings 1985, p. 352.

¹³ Mills A., op. cit. 2, s. 46. Srov. „The much discussed decline in sovereign nation – state in the early 21st century seems an appropriate time for reconsideration of the nature of private international law in both theory and practice.“

Ke svým závěrům uvedený autor dospívá na základě „private history“ mezinárodního práva. Nejrannější teorie MPS pak spatřuje v klasických idejích přirozeného práva, které byly zasaženy „pozitivistickou revolucí“. Po Grotiovi dochází, jak uvádí, k oddělení mezinárodního a přirozeného práva, což se projevilo i v chápání MPS. Šlo o dobrovolné „podřízení se“ (deference) cizímu suverénovi (spíše než přirozenému právu) a chápání norem MPS jako záležitosti územní a diskreční zdvořilosti (comity) a tím zároveň i jako „součásti vnitrostátního práva“ každého státu. V 19. století pak došlo k formálnímu oddělení MPS od MPV. V tomto století se také střetly přirozenoprávní koncepce a historizující přístup s koncepcí pozitivistickou. V přirozenoprávním a historizujícím přístupu bylo MPS pokládáno za součást samostatného a universálního mezinárodního práva. Mills označuje „pozitivistické přístupy“ k pojetí MPS jako práva vnitrostátního za „sebeochranářské“ či „samozvěčňující se“ (self-perpetuating) pojetí tohoto práva. Podle jeho názoru pojetí MPS jako práva vnitrostátního vytyčuje hranice subjektu hranicemi státu a formálně „vylučuje jakoukoli roli mezinárodních pramenů nebo norem“. Poukazuje dále na sepětí tohoto vnitrostátního pojetí MPS s ulpíváním na státní suverenitě a připoutáním se ke státnímu území. Proti pojetí MPS jako práva vnitrostátního namítá, že toto pojetí jako „diskreční“ vnitrostátní právo (discreditory domestic law) „ignoruje mezinárodní aspekty soukromoprávních mezinárodních sporů“ a neguje možnost nového chápání předmětu (reconceptualizing the subject), který by odrážel realitu. Způsoby, jakým teorie MPS jako práva vnitrostátního vymezuje své hranice, označuje za působení „sebeurčujícího“, „samolimitujícího se“ a „samovykonatelného“ systému (as a self-determining, self-limiting, self-executing system). Kromě „mýtu“, že MPS je nutně součástí vnitrostátního práva, označuje za mýtus i tvrzení, že MPV jako „expandující a rozvíjející se disciplína pouze nedávno expandovalo do soukromé oblasti“ (into the domain of the „private“).¹⁴

Uvedený autor se na základě historizujícího přístupu snaží prokázat, že MPS a MPV tvoří ve skutečnosti jedno mezinárodní právo a MPS není svou podstatou právem vnitrostátním. K vymezení MPS a jeho postavení v systému práva jistě nestačí pouze odkazy na ustanovení římského práva (ius gentium), glosátory a různé navazující školy a doktríny. Podstatně důležitější než historie mezinárodního práva je pro vymezení místa MPS skutečná mezinárodní praxe a vývoj práva, ke kterému došlo a dále dochází. Nelze pochybovat, že i normy MPS soukromého se vyvíjely i ve srovnání se stavem MPS z počátku minulého století. Normy MPS nejsou zcela nezávislé na mezinárodním právu veřejném. Ostatně pojem i předmět MPS není vždy chápán zcela jednotně a nemusí jít přitom ani o známé rozdíly v kontinentálních a anglosaských systémech práva.

III. K POJMU A PŘEDMĚTU MPS

Pojem mezinárodní právo soukromé se běžně používá v zemích evropské právní kontinentální tradice (římské právo a napoleonské kodexy). V anglosaských zemích se ve stejném významu a především používá i výraz „Právo konfliktu zákonů“ (Law of

¹⁴ Tamtéž, str. 47.

the conflict of laws) nebo jednodušeji „konflikt zákonů“ (conflict of laws).¹⁵ Samotný pojem „MPS“ zavedl do americké právní literatury a praxe zřejmě až J. Story. A. Nussbaum psal, že MPS určuje, „který ze současně existujících právních řádů se použije na daný věcný obsah“.¹⁶ The New Encyclopaedia Britannica definuje MPS lapidárně jako „právo upravující řešení problémů vyplývajících ze skutečnosti, že ve světě existuje mnoho různých soudů a soudních systémů“. Na jiném místě stejného slovníku pak můžeme číst, že mezinárodní právo soukromé nebo konflikt zákonů se zabývá „rozdíly mezi vnitrostátními zákony jednotlivých zemí“.¹⁷ V Black's Law Dictionary je MPS vymezeno jako označení užívané některými autory k označení odvětví práva (branch of law), které se nyní běžně nazývá „Conflict of laws“.¹⁸ Mnozí autoři psali o tom, že název „mezinárodní právo soukromé“ navozuje možné spojení s MPV. Toto označení pak vyvolává dojem, že existuje mezinárodní právo složené ze dvou částí MPV a MPS.¹⁹ M. Wolf stejně jako řada dalších autorů psal o tom, že existuje anglické MPS, které se liší od francouzského, německého nebo italského MPS. Poukazyval na to, že pravidla týkající se „konfliktu zákonů v různých zemích se liší téměř tak jako normy týkající se vnitrostátního práva“ (internal or municipal law).²⁰ Přitom sám považoval MPS rovněž od 19. století za část práva vnitrostátního. Není bez zajímavosti, že M. Wolf jako německý právník emigroval před druhou světovou válkou do Velké Británie a stal se anglickým autorem. Podobně A. Nussbaum a E. Rabel emigrovali do USA a stali se americkými autory. Všichni měli pak vliv jako kontinentální právníci i na vývoj anglosaské nauky MPS.

Nepochybně existují značné rozdíly v pojetí MPS v kontinentálním a anglosaském pojetí. V USA dochází ke „konfliktu zákonů“ v právu různých členských států Unie. V některých zemích světa může existovat velká rozmanitost právní úpravy i mezi různými náboženskými nebo etnickými skupinami (zvláštní kodexy) jako je tomu v Libanonu nebo Izraeli. Hovoříme-li o „konfliktu zákonů“ v kontinentální nauce, máme na mysli zpravidla nikoli celé MPS jako je tomu v anglosaském pojetí, nýbrž pouze jeho určitou část. V současnosti se obecně uznává, že každý stát určuje, co je jeho MPS. V americké literatuře se pojem „conflict of laws“ neomezuje pouze na civilní právo, nýbrž se uplatňuje i u práva trestního. Civilní i trestní řízení mohou mít řadu mezinárodních aspektů. Např. žalobce i žalovaný mohou být cizími občany nebo mohou bydlet mimo území státu fora, důkazy mohou být shromážděny v cizí zemi, rozhodnutí přijaté v jedné zemi má být vykonáno v jiné zemi. Pravidla a ustanovení, která se zabývají mezinárodními aspekty různých národních právních systémů, se nazývají „the law of conflict of laws“ a platí to jak pro „civil“ tak i „criminal application“. Dokonce „mezinárodní trestní právo“ (international criminal law) je označováno za „mladé“ a méně rozvinuté „odvětví konfliktu zákonů“, které se v moderní době mimořádně roz-

¹⁵ Viz např. Cramton R. C., Currie D. P., Kay H. H., Conflict of Laws, Cases – Comments – Questions, West Publishing St. Paul 1987, s. 1–8; Reese W. L. M., Rosenberg M., Hay P., Conflict of Law, The Foundation Press, New York 1990, s. 1–7.

¹⁶ Nussbaum, op. cit. 4, s. 1.

¹⁷ The New Encyclopaedia Britannica 2002, Macropaedia, Vol. 21, s. 789; Micropaedia Vol. 9, s. 712.

¹⁸ Black's Law Dictionary, St. Paul 1990, s. 1196.

¹⁹ Op. cit. 16, Macropaedia Vol. 26, s. 166.

²⁰ Op. cit. 3, s. 11.

víjí. V Encyclopaedia Britannica je pojednání o „conflict of laws“ zahrnuto v širší kapitole „Procedural Law“.²¹

Podle A. Nussbauma mezinárodní soukromé právo určuje, jak již bylo řečeno, který z několika současně existujících soukromoprávních řádů (Privatrechtsordnungen) se použije na daný věcný poměr (Sachverhalt). MPS pak tvoří „souhrn (Inbegriff) norem, které takovou úpravu obsahují“. Nesouhlasí s vymezením MPS, které přinesl „zakladatel německé vědy MPS“ Savigny. Tento autor vymezil předmět MPS „jako místní hranice panství právních norem nad právními vztahy“. Nussbaum s učením o „prostorovém působení panství zákona“ (Herrschaftsbereich der Gesetze) nesouhlasil s odůvodněním, že MPS nemá v žádném případě vytvářet „prostorové hranice“, které „existují jen mezi státy“. Podle jeho názoru právě MPS tyto „prostorové hranice překonává“. Nussbaum zmiňuje v souvislosti s MPS např. „vnitřní tlak k mezinárodní metodě“, „společné obyčejové právo civilizovaného světa“ (gemeinsames Gewohnheitsrecht der zivilisierten Welt) jako je např. zásada „locus regit actum“ a zásada teritoriální a personální výsosti státu. Porušení teritoriální a personální výsosti jiného státu by ovšem bylo porušením mezinárodního práva veřejného. Nussbaum také uvedl, že „nelze popírat mezinárodně právní hranice vnitrostátní autonomie MPS“. Jediným nesporným příkladem by ale mohla být vláda zásady *lex rei sitae*, pokud jde o nemovitosti.“ Na druhé straně někteří autoři tvrdili, že věta „locus regit actum“ spočívá nikoli na mezinárodním právu, nýbrž na „obecném obyčejovém právu“ (auf allgemeiner Gewohnheit). Méně pochybné podle Nussbauma je, jestliže se člověk, jak se většinou v kontinentální literatuře stává, omezí v duchu Savignyho na to, že se přijme princip mezinárodně právního zdůvodnění MPS, aniž by se z toho vyvodil axiomatický systém jednotlivých norem domněle závazných pro všechny státy. A. Nussbaum zde spatřuje stejný výsledek jako když se zřekneme mezinárodně právní konstrukce a spokojíme se s tím, že se vyslovíme pro zásadní uznání cizích práv a oprávněných ohledů na zahraniční zájmy jako kulturní a hospodářskopolitickou nutnost. Proto pokud někdo tuto nutnost přeformuje na právně dogmatickou formuli, nevyvolá tím podle Nussbauma žádnou škodu, snad posílí také vůli k dohodě, ale z vědeckého hlediska také nic nezíská. Příznivci mezinárodněprávního základu MPS byli označováni za „internacionalisty“ (Internationalisten) na rozdíl od „nacionálů“ či „nationalistů“ (Nationalisten).²²

M. Wolf, který se v polovině minulého století zabýval „anglickým“ MPS, poukazyval na to, že alternativním pojmem ve stejném významu je i výraz „Rules on Conflict of Laws“. Uváděl stejně jako další autoři, že v prvním případě vzniká dojem, že existují dva druhy mezinárodního práva, veřejné a soukromé. Rozhodně tvrdil, že „MPS není v současnosti mezinárodním, nýbrž vnitrostátním právem“. Za uspokojivý nepovažoval ani výraz „Conflict of Laws“, neboť úkolem tohoto odvětví práva (branch of law) je volba mezi několika právními systémy. Nicméně konstatoval, že oba pojmy se používají, protože nikdo nevymyslel lepší název.²³ Výraz „private international law“ se také častěji používá ve Skotsku než v Anglii. Je třeba mít na zřeteli, že pojmy „Koli-

²¹ Op. cit. 16, Macropaedia Vol. 26, s. 149, 166, 169.

²² Nussbaum, op. cit. 4, s. 1, 7, 8, 10–11.

²³ Wolf M., op. cit. 3, s. 10.

sionsrecht“ v němčině nebo „conflict des lois“ ve francouzštině a také „konflikt zákonů“ v české terminologii pokrývají pouze část předmětu MPS. M. Wolf uváděl, že „funkcí“ MPS je určit, který z několika současně platných právních systémů je aplikovatelný na daný soubor faktů. Pro definování MPS zdůrazňuje na dvou stránkách čtyři základní body: 1. aplikaci norem MPS na jisté existující skutečnosti; 2. výběr norem MPS se musí uskutečnit z právních systémů současně platných; 3. musí být aplikován právní systém, převažující v různých zemích; 4. právní účinky jistého souhrnu faktů nebudou vždy řešeny jedním systémem a někdy bude třeba aplikovat více systémů. Wolf rozlišoval MPS od těch „norem soukromého práva, které se stalo společným mnoha zemím jako výsledek mezinárodních úmluv“. Toto právo, které bylo transformováno do práva různých zemí na základě mezinárodních smluv, označil svou podstatou za „běžné hmotné právo“ (ordinary substantive internal law). Wolf kritizoval názory „mnohých“ autorů, podle nichž lze jisté „obecné principy“ MPS vyvodit ze základních pojmů zakotvených v MPV. Uváděl také, že neexistuje žádný princip mezinárodního práva, který by přikazoval státu „distribuci kompetencí (distribution of competences) v oblasti MPS...“ Uznával však, že existují „obecně uznané zásady mezinárodního práva, které se týkají vzájemných závazků států“ a vyplývají z jejich „koexistence“ (co-existence). Všechny státy jsou tak povinny vzájemně respektovat svou nezávislost, územní výsost a jednat na základě rovnosti. To však podle Wolfa nezahrnovalo ještě povinnost států stanovit zvláštní pravidla MPS. Někteří autoři se také snažili jako základ MPS uplatnit místo MPV pojem zdvořilosti (comity).²⁴

G. Kegel vymezil MPS jako „souhrn (Gesamtkeit) právních norem, které určují soukromé právo toho státu, které má být použito“ s tím, že každý stát má své MPS a žádné „mezinárodně právní MPS neexistuje“ (es gibt kein völkerrechtliches IPR). Poukazoval na to, že i když existují mezinárodní smlouvy, jimiž státy upravují určité normy MPS, musí být tyto normy ještě transformovány do vnitrostátního práva. Zda obyčejové MPV obsahuje normy předepisující určitá pravidla pro MPS označil za sporné (streitig).²⁵ A. F. Schnitzer zdůrazňoval „soukromoprávní“ povahu MPS, připouštěl však, že vztahy s cizím prvkem vůči jinému státu mohou mít i „veřejnoprávní“ povahu, nakolik je „das Fremdenrecht“ veřejným právem. Jednoznačně tvrdil, že neexistuje žádné obecné MPS (allgemeines IPR), které by závazně upravovalo mezinárodní soukromoprávní podstaty pro všechny státy.²⁶

E. Crawfordová rovněž píše o tom, že MPS je známo též jako „conflict of laws“ a jeho normy jsou známy jako „conflict rules“. Každý právní systém má své vlastní „conflict rules“. Konfliktními případy (conflict cases) jsou ty, které obsahují cizí prvek (a foreign element). Ne všechny případy, které cizí prvek obsahují, musí být případem konfliktu: může se jednat o vnitrostátní případy v jejich pravém smyslu (domestic cases in their true nature) nebo půjde o vnitrostátní případy, jestliže neexistuje žádná nabídka (no offer or no timeous offer), jak prokázat cizí právo. Cizí právo se v takovém případě považuje za záležitost faktickou (a matter of fact), kterou je třeba prokázat. MPS označuje E. Crawfordová za „odvětví práva“ (branch of the law), specificky

²⁴ Tamtéž, s. 4–6.

²⁵ Kegel G., Internationales Privatrecht, C. H. Beck München, s. 3–6.

²⁶ Schnitzer A. F., Handbuch des Internationales Privatrechts, Basel 1950, s. 22–25.

pak za odvětví soukromého práva některé země, které obsahuje soudům určit: pravidla jurisdikce pro vlastní soud; systém práva, který má být aplikován pro určení práv stran v těch případech, které zahrnují „cizí prvek“ a rozsah, v němž má být uznáno rozhodnutí cizího soudu, a výkon takového rozhodnutí, pokud je to nezbytné. Předmět MPS se podle E. Crawfordové týká v podstatě vztahu rozdílných systémů MPS a nikoli vzájemných vztahů suverénních států jako politických jednotek. Jak E. Crawfordová uvádí, pouze příležitostně (occasionally) se subjekty MPV (které je mezinárodní svou podstatou a ne „vlastní“ (peculiar) každému právnímu systému) a MPS dotknou „rameny“ (brush shoulders).²⁷ MPV a MPS se obvykle podle E. Crawfordové do „konfliktu“ nedostávají, i když přístup ke „společnému problému“ (problem common) se může ve svých důsledcích lišit. Týká se to např. „svrchované imunity“, „mezinárodní personality“ nebo jurisdikce. Setkáváme se s pojmy jurisdikce, „teritoriální“ a „personální“ jurisdikce, „pasivní personální“ jurisdikce, „universální“ jurisdikce atd.

D. McClean označil „konflikt zákonů“ (conflict of laws) za „součást soukromého práva určité země, která se zabývá případy s cizím prvkem“. Termín MPS, který se někdy v anglickém právu rovněž používá, označil za zavádějící (misleading) vzhledem k tomu, že se nejedná o „mezinárodní systém práva“ (international system of law). Zdůraznil však, že existuje určité „překrývání“ (overlap) mezi MPV a „konfliktem zákonů“. Zmínil rovněž např. otázky imunity státu, diplomatické imunity, případ vyvlastnění soukromého vlastnictví nebo ty normy týkající se konfliktu zákonů (MPS), které jsou „vyvozeny“ z mezinárodních smluv. D. McClean v souvislosti s vyloučením cizího práva a „veřejným pořádkem“ (public policy) zařazuje do své publikace i drobnou kapitolu věnovanou trestnímu právu (penal law) a vynucování cizího trestního práva britskými soudy. Poukazuje na rostoucí počet mezinárodních smluv, na jejichž základě si státy včetně Velké Británie, poskytují vzájemnou pomoc při „konfliktu trestního stíhání“ (in the conflict of criminal prosecution). Podle McCleana, obecně řečeno, konflikt zákonů se mnohem více týká soukromého mezinárodního práva. Jinými slovy britská nauka nemá problém zařadit do MPS i normy veřejného práva a většinou hovoří o „konfliktu zákonů“.²⁸ Také E. Crawfordová zařadila do učebnice MPS ve Skotsku „trestní právo“. Poukázala na to, že sice není obvyklé, aby se učebnice věnované konfliktu zákonů tímto tématem zabývaly vzhledem k tomu, že se trestní právo běžně považuje za „veřejné“ právo. Označuje svůj přístup k „conflict aspects of criminal law“ za určitou „novost“ (novelty), jejímž cílem je „identifikovat a stanovit některé obecné principy“. I když neexistuje ve Velké Británii „spojená“ (conjoined) civilní a trestní jurisdikce, je možné podle autorky dosáhnout „nápravy“ (remedy) podle veřejného práva při řešení problémů soukromého práva a tím překročit i dělicí čáru mezi civilním a trestním právem (the dividing line between civil and criminal law may be crossed).

Podle Z. Kučery tvoří mezinárodní právo soukromé „soubor zvláštních právních norem, které jsou určeny výlučně pro úpravu soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem“. Do předmětu mezinárodního práva soukromého autor řadí i odpovídající procesní normy s mezinárodním prvkem – mezinárodní právo procesní. Mezinárod-

²⁷ Crawford E., *International Private Law in Scotland*, Edinburgh 1998, s. 1–3.

²⁸ Morris J. H. C., McClean D., *The Conflict of Laws*, Sweet & Maxwell, London 2000, s. 2–3, 4.

ní právo soukromé pak Z. Kučera definuje jako „soubor právních norem, které výlučně upravují soukromoprávní vztahy (tj. vztahy práva občanského, obchodního, rodinného a pracovního) s mezinárodním prvkem, včetně právních norem, upravujících postup soudních a jiných orgánů a účastníků, příp. i jiných osob, a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o soukromoprávních vztazích, v němž je obsažen mezinárodní prvek“.²⁹ Mezinárodní právo soukromé označuje také za „samostatné, zvláštní odvětví právního řádu“ a zdůrazňuje, že „každý stát má své vlastní mezinárodní právo soukromé“. Z. Kučera odmítá „tzv. internacionalistické pojetí pokládající mezinárodní právo soukromé za součást mezinárodního práva“. Otázku vztahu mezinárodního práva soukromého k mezinárodnímu právu (veřejnému) považuje za „součást“ problematiky vztahu mezinárodního práva k právu vnitrostátnímu vůbec. Nicméně shledává „užší vztahy“ a určitá „styčná místa“ s mezinárodním právem veřejným. Řadí k nim mezinárodní povahu vztahů, jež jsou předmětem mezinárodního práva soukromého, kvantitativní rozsah povinností státu při úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, vyplývajících z norem mezinárodního práva, zejména smluvních; existenci mezistátních smluv jako základu mezinárodní hospodářské spolupráce, která je uskutečňována soukromoprávními smlouvami mezi osobami z těchto států, kdy dochází k úzkému spojení vztahu mezistátních a mezipodnikových a nutnost řešit otázku střetu různých mezinárodních smluv, které zavazují daný stát.³⁰

Mezinárodní právo soukromé podobně vymezuje ve Sborníku českého práva K. Růžička jako „odvětví právního řádu, které obsahuje právní normy, jež výlučně upravují soukromoprávní vztahy (tzn. vztahy občanského, obchodního, rodinného a pracovního práva), ve kterých se vyskytuje tzv. mezinárodní (popř. zahraniční nebo cizí) prvek, přičemž zahrnuje i normy procesní, které upravují postup soudů a jiných orgánů a účastníků v řízení o občanskoprávních věcech s mezinárodním prvkem“. Do MPS pak řadí i normy upravující postavení cizinců, např. zákon č. 498/1990 o uprchlících.³¹ P. Šturma hovoří o „mezinárodním právu soukromém a procesním“, obsahujícím právní normy, které „upravují právní poměry s mezinárodním (cizím prvkem v oblasti práva občanského, rodinného, pracovního, obchodního)“. Uvádí, že právní poměry s mezinárodním cizím prvkem jsou upraveny „především“ mnohostrannými nebo dvoustrannými smlouvami.³² Přitom lze jistě důvodně tvrdit, že základním pramenem českého MPS je „především“ zák. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním.

IV. K „INTERNACIONALISTICKÉMU“ POJETÍ MPS

Název MPS se ujal v evropské právní nauce v 19. století. Historické počátky tohoto odvětví jsou ovšem mnohem starší. J. Krčmář v naší literatuře v r. 1910 napsal: „Nejstarší teorie mezinárodního práva soukromého pro nás významná je teorie legistů vlašských a sice jak vůbec zato se má, legistů z konce 13. století a staletí

²⁹ Kučera Z., op. cit. 11, s. 21–22.

³⁰ Kučera Z., tamtéž, s. 32.

³¹ Růžička K., Mezinárodní právo soukromé, in Madar Z., Slovník českého práva, díl I, Linde 1999, s. 628.

³² Šturma P., Mezinárodní právo soukromé a procesní, Právníký slovník, Č. H. Beck 2003, s. 377.

dalších, teorie, jež zejména Bartolem de Sassoferrato a Baldem de Ubaldis byla vybudována. Nemá tím být řečeno, že tato teorie jest nejstarší teorií mezinárodního práva soukromého vůbec. Neznáme sice, pokud je mně povědomo, teorií starších, ale to ještě nikterak nám nedává práva tvrditi, že jich nebylo...“³³

Zdá se, že historicky mají názvy MPS a MPV určité společné kořeny spočívající již v *ius gentium* antického Říma. *Ius gentium* nebylo ovšem právem mezinárodním v dnešním smyslu slova, nýbrž právem vnitrostátním, které upravovalo občansko-právní vztahy mezi římskými občany a cizinci (*peregrini*), na které se nevztahovalo římské *ius civile*. *Ius gentium* tedy upravovalo řečeno dnešní terminologií občansko-právní vztahy s cizím prvkem. Nešlo však v žádném případě o kolizní normy. *Ius gentium* nebylo ani MPV ani MPS, upravovalo pouze některé občansko-právní vztahy mezi římskými občany a příslušníky jiných národů. *Corpus iuris civilis* neobsahuje také žádnou zmínku o aplikaci cizího práva. V Justinianově kodifikaci římského práva *Digesta* (řecky *Pandekta*) z r. 533 našeho letopočtu se Justinian odvolává na pasáž z Gaiových „*Institutů*“, že všichni lidé, kteří se řídí zákony a obyčejí, částečně používají své „vlastní právo“ a částečně právo „společné lidstvu“. První skupinu práva nazval Justinian *ius civile* (původně *ius proprium*) a druhé „*ius gentium*“.³⁴ Z *ius gentium* se v 16. stol. stalo „*ius inter gentes*“ a překladem do různých jazyků právo pak „*droit de gens*“, „*Law of Nations*“ nebo „*droit international*“ a „*International Law*“. Původ pojmu „právo mezinárodní“ je spojován se jménem britského právníka *Jeremy Bentham*a. Po dlouhou dobu se v nauce vycházelo z toho, že MPS a MPV mají společný kmen, společný základ. Mnozí autoři se v 19. století i později domnívali, že jisté obecné principy MPS lze vyvodit ze základních pojmů MPV. Ve *Slovníku veřejného práva československého* J. Kallab ještě r. 1934 psal o „rozčlenění práva mezinárodního“ na mezinárodní právo v „užším smyslu“ a mezinárodní právo soukromé. MPS chápal jako onu část vnitrostátních norem, jež upravují působnost těchto norem, pokud jde o skutkové podstaty v „cizině nastavší nebo na nichž v tuzemsku měl účast cizinec“. Do MPS řadil i smlouvy o právní pomoci, o „vydávání zločinců“ a vykonatelnosti cizozemských rozsudků.³⁵

J. Krčmář jako právní pozitivista či přesněji představitel historicko pozitivistického směru stál na stanovisku, že MPS je právem vnitrostátním. Nicméně byl přesvědčen o tom, že MPV bude hrát stále významnější úlohu i při úpravě předmětu MPS. Ve své monografii „*Úvod do mezinárodního práva soukromého*“ z r. 1906 např. napsal: „... působnost práva mezinárodního je stále širší a intenzivnější, můžeme usuzovat také, že právo mezinárodní svého času bude stát v těsnějším poměru k mezinárodnímu právu soukromému..., že právo mezinárodní přistoupí také k řešení sporů o meze působnosti mocí zákonodárných. Dojde-li pak tento proces ukončení, stalo by se právem, co dnes již pokládá za právo škola internacionalistická, stalo by se pravdou, že právo mezinárodní ustanovuje o mezích působnosti pravidel právních, a že mezinárodní právo soukromé není než jeho částí.“³⁶

³³ Krčmář J., *Základy Bartolovy a Baldovy teorie Mezinárodního práva soukromého*, Praha 1910, s. 11.

³⁴ Viz Wolf M., op. cit. 3, s. 19 a násl.

³⁵ *Slovník veřejného práva československého*, sv. III, Brno 1934, s. 519.

³⁶ Krčmář J., *Úvod do mezinárodního práva soukromého*, Praha 1906, s. 48.

Jedním z nejčastěji zmiňovaných autorů internacionalistické školy byl E. Zittelmann. Ve své učebnici z r. 1897 dokazoval, že MPS vyplývá z norem MPV, zejména územní a personální výsosti. Vycházel z toho, že v pozitivním právu každého státu existuje ustanovení, byť výslovně neuvedené, umožňující subsidiární použití takového práva, jehož použití odpovídá mezinárodněprávním zásadám. Tím se pak dostává „obecnému MPS vyvozenému z MPV“ právní síly pozitivního mezistátního použitelného práva (Anwendungsrecht), pokud stát místo soudu neurčil něco jiného.³⁷ Také již Triepel tvrdil, že hlavní masa MPS je „platná též mezinárodněprávně“ (völkerrechtlich gleichgültig).³⁸ Zastáncem internacionalistického přístupu k MPS byl např. i A. W. Heffer, který do své monografie „Europäische Völkerrecht“ zařadil i zvláštní třetí kapitolu věnovanou „mezinárodním právním vztahům soukromých osob“, vymezujícím „Internationales Recht“, kde se mj. zabýval i „cizineckým právem“ a otázkami státního občanství.³⁹

R. Bystrický byl přesvědčen, že „vznik a existence MPS je důsledkem rozvoje mezinárodního práva veřejného“ a také „důsledkem existence mezinárodního společenství, jež se spravuje mezinárodním právem veřejným“. Ze stanoviska, že MP je podmínkou existence MPS vycházel i J. Krčmář. Je to pochopitelné, protože bez existence státu s různými právními řádů a rozvojem rozsáhlých mezistátních a mezinárodních styků by nemohlo dojít ke vzniku ani MPV ani MPS. S existencí novodobého státu úzce souvisí i učení o suverenitě, které se výrazně projevilo jak ve vnitrostátním tak i mezinárodním právu. Nelze pochybovat ani o tom, že určité tendence k „oslabování suverenity“ jednotlivých států mají a budou mít své dopady i na samotný vývoj MPV i MPS. R. Bystrický odmítal názor, že by tradiční mezinárodní právo mělo nějakou normu o „rozhraničení kompetencí mezi jednotlivé státy“. Jako většina autorů MPS tvrdil, že v praxi každý stát sám nezávisle na mezinárodním právu veřejném určuje kompetenci svých soudů a jiných orgánů. Nicméně byl přesvědčen o tom, že vývoj směřuje k „rozhraničení kompetencí“ alespoň v určitém okruhu záležitostí a v tomto směru viděl jistou tendenci k „internacionalizaci“ MPS. Internacionalizaci MPS spatřoval i v tom, že se MPV zabývá „mnohými otázkami, jimiž se v minulosti zabývalo pouze vnitrostátní právo“. R. Bystrický považoval MPS za „samostatné odvětví vnitrostátního práva, které ale má co nejužší souvislost s mezinárodním právem veřejným“.⁴⁰

V. Outrata připouštěl, že na MPS lze pohlížet jako na součást práva vnitrostátního nebo mezinárodního. Dovožoval, že „prima vista se mezinárodní právo soukromé jeví jako souhrn těch norem práva vnitrostátního, které určité vztahy, podrobené v zásadě státní moci, vyjímají z všeobecné úpravy a činí předmětem úpravy zvláštní a to z důvo-

³⁷ Zittelmann E., *Internationales Privatrecht I*, Munich – Leipzig 1897, s. 76. Srov. „Wir nehmen an, daß in dem positiven Recht jedes Staats der Satz, mag er auch nicht ausdrücklich ausgesprochen sein, doch als allgemein subsidiäre Anwendungsnorm enthalten ist: sofern nichts anderes bestimmt ist, ist dasjenige Recht anzuwenden, dessen Anwendung den völkerrechtlichen Grundsätzen entspricht. Demnach hat folgeweise das allgemeine aus dem Völkerrecht abgeleitete internationale Privatrecht auch die Kraft eines positiven innerstaatlichen Anwendungsrechts, sofern der eigene Staat des Richters nicht etwas Abweichendes bestimmt hat: es ist auch in diesem Sinne subsidiäres, und zwar subsidiäres innerstaatliches Recht, und ein für alle Staaten völlig übereinstimmendes innerstaatliches Recht.“

³⁸ Triepel H., *Völkerrecht und Landesrecht*, Leipzig 1899. Srov. „... die Hauptmasse des Internationalen Privatrechts ist völkerrechtlich gleichgültig.“

³⁹ Heffer A. W., *Europäische Völkerrecht*, 1882, s. 274.

⁴⁰ Bystrický R., op. cit. 7, s. 139–144, viz též autorovu monografii, *Základy mezinárodního práva soukromého*, Praha 1958.

du, že je v nich obsažen cizí prvek“. Zároveň však uváděl, že MPS lze pojmut „též jako souhrn těch norem mezinárodního práva veřejného, které omezují volnost států ve výkonu jejich moci v těch případech, kdy společenský vztah – jinak podrobený jejich moci – obsahuje v sobě cizí prvek“. ⁴¹ Na stanovisku internacionalistické školy stál i J. Žourek. Outratovo pojetí MPS jako „části“ MPV podrobil kritice R. Bystrický s tím, že zařazení MPS v systému práva se „nemůže opírat o subjektivní hodnocení“, ale „musí vyplývat ze samotného předmětu našeho poznání, z objektivní skutečnosti“. ⁴² Toto tvrzení, nemohlo být samo o sobě objektivním a věcným hodnocením jiného názoru. Tím ovšem nemají být zpochybňovány závěry Bystrického o zvláštním postavení MPS v systému práva vědy. Jeho úvahy o tendenci k „internacionalizaci“ MPS byly svým způsobem nadčasové.

Názorem doktríny mezinárodního práva veřejného na MPV se v „československé“ nauce zabýval v r. 1971 P. Kalenský. I když zastával názor, že MPS není součástí MPV, zároveň upozorňoval, že mezi „oběma existuje vztah funkčního spojení a interakce...“; přičemž MPS „osciluje mezi teritoriální povahou vnitrostátního práva a univerzalitou mezinárodního práva“. MPS považoval především (primarily) za „součást vnitrostátního práva“. Poukazoval přitom na to, že státy nejsou oprávněny vydávat normy tohoto odvětví práva arbitrárním způsobem v rámci své suverenity bez ohledu na mezinárodní vazby a závěry vyplývající z mezinárodního práva veřejného“. P. Kalenský v tomto svém moderním pojetí MPS zdůrazňoval, že MPS je „značně ovlivněno ideou mezinárodního společenství států, zásadami obecného mezinárodního práva a předpokládanou reciprocitou jiných členů mezinárodního společenství s ohledem na vymezení jurisdikce jednotlivých států při zacházení s nesuverénními subjekty, bez ohledu na to, zda se jedná o vlastní osoby nebo cizince“. P. Kalenský se zabýval „universalismem“ a „nacionalismem“ v doktríně MPS a této souvislosti přehledně rozvedl i názory doktríny MPV na postavení MPS. Mimo vši pochybnost odmítl názor, že MPS je „součástí mezinárodního práva v širším smyslu“. ⁴³ Zabýval se dualistickou i monistickou školou mezinárodního práva a zmínil i teorie, které zejména po druhé světové válce akcentovaly primát mezinárodního práva veřejného (např. Scele, Guggenheim, Verdross, Kelsen, Kunz, Jessup a jiní). Uvedení autoři se nepochybně významným způsobem zapsali do dějin MPV.

Internationalistické teorie považující MPS za pouhou součást MPV se zdají být v současnosti překonány a mají spíš význam historický a akademický. V nejnovější literatuře odmítá internacionalistické pojetí MPS J. Ondřej zejména z toho důvodu, že jde o „odlišný předmět právní úpravy“. ⁴⁴ Bylo by však v rozporu s realitou nevidět určitou provázanost a propojenost obou odvětví, jak se pokusíme ukázat níže. V literatuře se budou zřejmě i nadále zkoumat různé „internationalistické“ či „universalistické“ koncepce MPS stejně jako „etatistické“ nebo „nacionalistické“ trendy. Lze ovšem očekávat, že MPS bude stále více odrážet reality mezinárodního života a lze očekávat rostoucí

⁴¹ Outrata V., *Časopis pro mezinárodní právo* č. 1, 1961, s. 14. K názorům autora viz též jeho monografii *Mezinárodní právo veřejné*, 1960, s. 16, 48.

⁴² Bystrický R., *op. cit.* 7, s. 138.

⁴³ Kalenský P., *op. cit.* 8, s. 106–126.

⁴⁴ Ondřej J., *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*, s. 26–27.

propojenost života mezinárodního společenství (globalizace) a v neposlední řadě i posilování integračních procesů.

V. K POJETÍ MPS JAKO SAMOSTATNÉHO ODVĚTVÍ PRÁVNÍHO ŘÁDU

V nauce se nejčastěji vyskytuje názor, že MPS je „součástí vnitrostátního práva“. Většinou se MPS dříve označovalo za součást občanského nebo také civilního práva. Řada „konzervativnější“ zaměřených autorů zastává toto stanovisko dodnes. Na druhé straně určitá specifika a zvláštnosti MPS vedly mnohé autory k závěru, že se jedná o „samostatné odvětví práva“. Zde se však dostáváme již i do oblasti teorie práva, která ne vždy přináší zcela jasné kontury toho, co se rozumí „právním odvětvím“ právního řádu nebo systému práva. V dávné minulosti se např. i v naší právní nauce objevil názor (zřejmě pod vlivem školy sovětské), že i MPV patří do našeho právního řádu. Stejně tak byl v naší literatuře kdysi zaznamenán i názor, že označení „mezinárodní právo soukromé“ není vlastně vhodné a toto odvětví by se mělo vlastně nazývat „mezinárodní právo občanské“, protože „marxistická věda“ dělení na právo „veřejné“ a „soukromé“ neuznává. Z hlediska běžného užívání pojmu „MPS“ v mezinárodním kontextu však nebyla nakonec doporučována změna názvu a pojem „mezinárodní právo soukromé“ byl naštěstí zachován.

V učebnici „Teorie práva“ V. Knapp uvedl devět základních odvětví hmotného práva a mezi nimi i mezinárodní právo soukromé, vedle mj. práva občanského a obchodního. Podle V. Knappa „právní normy určitého řádu lze třídit do dvou subsystémů, které se nazývají právem hmotným a právem procesním“. Kromě tohoto dělení hovoří V. Knapp i o tom, že se kontinentální právo často třídí na dva velké podsystémy, a to na právo veřejné a právo soukromé. Tento právní dualismus má kořeny v římském právu, které rozlišovalo *ius publicum* a *ius privatum*. Podle V. Knappa „toto rozlišování (existuje několik teorií) má jen velmi nejasný omezený praktický význam a vždy bylo a je nejasné“.⁴⁵ MPS, jak uvádí např. P. Kalenský, je právem „hybridním“. Diskuse o tom, zda mezinárodní právo procesní patří do MPS, nejsou příliš racionální, přijmeme-li názor, že se jedná o „subsystémy“ či „podsystémy“ jednoho odvětví. Na druhé straně ustanovení procesního práva mají vždy charakter či povahu veřejnoprávní. I z tohoto pohledu je pak možno diskutovat, zda mezinárodní právo procesní patří do mezinárodního práva soukromého. V. Knapp zmínil, že existují i právní odvětví „smíšená, resp. komplexní“, která v sobě zahrnují prvky různých právních odvětví základních a mohou být vytvářena ad hoc. Hovořil dokonce i o „subsystémech subsystémů“ jako jsou např. právo směnečné a šekové jako subsystémy práva obchodního. Podle A. Gerlocha odlišnosti v charakteru společenských vztahů spolupůsobí (vedle subjektivních hledisek a určité tradice) na vytváření právních odvětví, mezi něž řadí stejně jako V. Knapp i MPS. Na rozdíl od V. Knappa označuje za běžné právní odvětví i právo životního prostředí (pro Knappa šlo o odvětví ad hoc). Odvětví práva člení podle „předmětu právní regulace“. Kromě ústav-

⁴⁵ Knapp V., Teorie práva, C. H. Beck 1995, s. 67–68.

ního a zřejmě i trestního práva vidí ostatní právní odvětví jen jako „deriváty občanského práva (práva obchodní, pracovní, popř. rodinné, mezinárodní soukromé a obchodní), případně „deriváty“ správního práva (právo finanční, soc. zabezpečení a případně práva životního prostředí)“. Systém právní vědy pak člení na jednotlivé „obory“.⁴⁶

Z. Kučera hovoří o „účelových souborech právních norem, které jsou předmětem literárního zpracování a jsou nebo mohou být i zvláštními předměty výuky...“ Pro potřeby společenské praxe i výuky lze, jak uvádí, spojovat některé skupiny norem mezinárodního práva soukromého, popř. spolu s některými skupinami norem z jiných právních odvětví a zmiňuje např. mezinárodní právo obchodní (právo mezinárodního obchodu), mezinárodní právo autorské, mezinárodní právo patentní, známkové (šířeji právo průmyslového vlastnictví), mezinárodní právo námořní, letecké, železniční apod. (šířeji mezinárodní právo přepravní).⁴⁷ Již Nussbaum poukazoval na tendenci „protipostavit“ (gegenüberstellen) vůči MPS mezinárodní právo obchodní (internationales Handelsrecht) tak, jak to odpovídá rozlišování mezi občanským a obchodním právem. Uváděl, že toto dělení není známo všem zemím a zejména ne anglickému a americkému právu. Již z tohoto důvodu považoval dělení na občanské a obchodní právo ve věci, která odkazuje na cizí právo, za nevhodné a teoreticky nežádoucí. Nic však nenamítal proti monografickému zpracování problematiky mezinárodního práva obchodního.⁴⁸ Mezinárodní právo obchodní je v učebnici autorů Z. Kučery, M. Pauknerové a K. Růžičky charakterizováno jako „účelově uspořádaný soubor právních norem z různých právních odvětví a různého původu, které spojuje jejich účel upravovat právní vztahy vznikající při uskutečňování mezinárodního obchodu a mezinárodního hospodářského styku vůbec“. Autoři uvádějí, že „právo mezinárodního obchodu nelze pokládat za jedno z odvětví právního řádu jako jsou např. občanské právo, správní právo, mezinárodní právo soukromé atd.“⁴⁹ Mezinárodní obchodní právo nebo také „právo mezinárodního obchodu“ je v různých zahraničních publikacích vymezováno různě a to i terminologicky. Setkáváme se např. s pojmy „International Trade Law“, „International Business Law“, „International Commercial Law“, případně i „Transnational Commercial Law“, nebo i s jinými variantami. H. van Houtte např. řadí do „The Law of International Trade“ normy mezinárodního i vnitrostátního práva, zabývá se úlohou států a mezinárodních organizací v mezinárodním obchodě, regulací mezinárodního obchodu, pravidly soutěže, Vídeňskou úmluvou o mezinárodní koupi zboží, distributorскими smlouvami, mezinárodním transferem technologií, zahraničními investicemi, financováním mezinárodního obchodu, mezinárodním procesním řízením a mezinárodním rozhodčím řízením.⁵⁰ J. C. T. Chuach v publikaci „The Law of International Trade“ se zabývá především mezinárodními obchodními transakcemi, specificky pak mezinárodní koupí zboží, přepravními smlouvami, pojištěním nákladu, civilní a obchodní (commercial) jurisdikcí, uznáním a výkonem cizích rozhodnutí.⁵¹ Rozsáhlým pojednáním o právu a praxi mezi-

⁴⁶ Gerloch A., *Teorie práva*, Aleš Čeněk Plzeň 2007, s. 127–128.

⁴⁷ *Op. cit.* 11, s. 33.

⁴⁸ Nussbaum A., *op. cit.* 4, s. 4.

⁴⁹ Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V., *Úvod do práva mezinárodního obchodu*, Čeněk Dobrá voda 2003, s. 15.

⁵⁰ Van Houtte H., *The Law of International Trade*, Sweet & Maxwell, London 1995.

⁵¹ Chuach J. C. T., *The Law of International Trade*, London, Sweet & Maxwell, 2001.

národního obchodu je „Schmitthoff's Export Trade“. Publikace se věnuje uzavíraným kontraktům financování exportu, bankovním zárukám, přepravě zboží, pojištění, řešení mezinárodních obchodních sporů, výkonu cizích rozhodnutí, otázkám cel, soutěžnímu právu a standardizaci, unifikaci a elektronickému obchodu (electronic commerce).⁵² Některé publikace věnované mezinárodnímu obchodnímu právu se zabývají i cennými papíry, vadami zboží, právem obchodních společností, pracovními smlouvami a dokonce i trestní jurisdikcí. Nestejně je v současnosti chápána koncepce lex mercatoria označovaného též jako „světové právo mezinárodního obchodu“ nebo „transnacionální právo mezinárodního obchodu“ (Transnational Commercial Law, Welthandelsrecht, Commercial Law of Nations).

Nejednotně je vymezováno i „mezinárodní ekonomické právo“ (MEP). V naší literatuře P. Šturma a V. Balaš vymezili tento předmět jako „poměrně rozsáhlou a dynamicky se vyvíjející oblast mezinárodního práva veřejného, tvořenou pravidly, které upravují organizaci mezinárodních ekonomických vztahů“. Normy MEP charakterizovali jako normy mezinárodního práva, které „upravují na mezistátní úrovni veřejnoprávní rámec pro činnost soukromých subjektů mezinárodních hospodářských vztahů“. MEP dále označili za „odvětví práva“, které reguluje jednak zřizování a ochranu mezinárodních investic, jednak mezinárodní pohyb zboží, služeb a plateb. Poukazovali přitom na „věcnou“ souvislost s normami MPS a MPO. V širokém slova smyslu vymezili MEP za „soubor právních pravidel, které upravují veškeré hospodářské činnosti, které mají mezinárodní prvek“.⁵³ Toto pojetí MEP převzala i N. Rozehnalová, která považuje MEP rovněž za „odvětví“ MPV.⁵⁴ Naproti tomu např. A. F. Löwenfeld do předmětu „International Economic law“ zařadil i normy týkající se mezinárodního obchodu (International Trade) spolu se systémem GATT/WTO, mezinárodními investicemi, mezinárodním měnovým systémem a finančními transakcemi, úlohou OSN a kolektivními sankcemi.⁵⁵ A. H. Qureski se v publikaci „International Economic Law“ zabýval rovněž problematikou „International Trade Law“ spolu s ekonomickou suverenitou, mezinárodním monetárním právem, mezinárodním rozvojovým právem (International Development Law) a mezinárodním investičním právem. Uvedený autor v „širším“ pojetí MEP zahrnuje do jeho předmětu i „vnitrostátní právní normy, včetně mezinárodního práva soukromého“ a také „Transnational Business Law“.⁵⁶ V tomto širokém pojetí je ovšem jen stěží možné hovořit jen jako o MEP jako o odvětví mezinárodního práva veřejného. Nicméně řada autorů se zřejmě kloní k užšímu pojetí MEP jako součásti MPV.

VI. PRÁVNÍ POVAHA NOREM MPS

A „EVROPSKÉ MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ“

Otázky právní povahy norem upravujících občanskoprávní vztahy s cizím prvkem nebyly a nejsou jednotlivými autory vykládány jednotně a platí to i v naší lite-

⁵² D'Arcy L., Murray C., Cleave B., Schmitthoff's Export Trade, Sweet & Maxwell, London 2000.

⁵³ Balaš V., Šturma P., Kurs mezinárodního ekonomického práva, C. H. Beck, Praha 1997, s. 4.

⁵⁴ Rozehnalová N., Právo mezinárodního obchodu, Brno 2001, s. 31.

⁵⁵ Löwenfeld, International Economic Law, s. 3.

⁵⁶ Qureski A. H., International Economic Law, 1991, s. 5.

ratuře, byť lze zaznamenat i určitý vývoj. Již E. Lederer upozorňoval na některé rozdílné přístupy našich autorů k zařazení mezinárodního práva procesního (MPP) v systému práva. P. Kalenský v r. 1961 považoval MPP za součást MPS na rozdíl od V. Steinera, který chápal MPP jako samostatný právní obor. E. Lederer naproti tomu nebyl přesvědčen, že by MPS a MPP tvořily dvě „oddělená samostatná vědní odvětví neodvisle od sebe zpracovatelná“. Podle jeho názoru by oba „obory“ samostatně tvořily jen torza.⁵⁷ Byl proto přesvědčen, že MPP je součástí MPS. MPP řadil do MPS později např. i L. Kopáč a to spolu s normami upravujícími právní postavení cizinců a v mezinárodních smlouvách unifikované přímé normy, a také vnitrostátní přímé normy použitelné výlučně na občanskoprávní vztahy s cizím prvkem. Stejně stanovisko zastával i P. Kalenský a nyní je zřejmě zastává celá česká škola MPS v čele se Z. Kučerou. V. Steiner a V. Másilko považovali otázku, zda do MPS patří i normy „mezinárodního práva procesního a normy tzv. cizineckého práva“ za „spornou“.⁵⁸

Z. Kučera v nejnovějším vydání své učebnice Mezinárodní právo soukromé napsal: „... zařazujeme do mezinárodního práva soukromého, i když to není přijímáno jednomyslně, také právní úpravu postupu soudů a jiných orgánů a účastníků“. Do předmětu MPS řadí především kolizní normy a dále přímé normy, které „přímo, tj. bez odkazu na právní řád některého státu stanoví práva a povinnosti účastníků právního poměru s mezinárodním prvkem“. Jedná se o normy, které se „stávají součástí právních řádů smluvních stran nejčastěji na základě mezinárodní smlouvy, způsobem předepsaným jejich ústavními předpisy a upravují výlučně soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem. Za „přímé“ normy označuje Z. Kučera i normy, které „jsou výlučně určeny pro úpravu právního postavení cizinců v soukromoprávních vztazích“. Do MPS řadí i tzv. věcné normy, které byly přijaty výlučně nebo převážně pro úpravu určitých soukromoprávních vztahů s cizím prvkem. Tyto „věcné“ normy se použijí na řešení občanskoprávních poměrů s mezinárodním prvkem nikoli bezprostředně, nýbrž jen tehdy, jestliže kolizní normy odkazují na právní řád, jehož jsou součástí“. Nejde tedy podle Z. Kučery o přímé normy.⁵⁹ Opačný názor zastává M. Pauknerová, podle níž tyto normy „nejsou vůbec součástí mezinárodního práva soukromého, neboť jim chybí důležitý rys norem mezinárodního práva soukromého, tj. přímá nebo bezprostřední aplikovatelnost“.⁶⁰ P. Kalenský považoval tyto normy za „přímé normy hmotného práva“, vydávané jednotlivými státy pro účely úpravy vztahů s cizím prvkem.⁶¹

Vymezení předmětu MPS se v jednotlivých zemích liší. Francouzská nauka sem tradičně řadí např. otázky státního občanství a jeho mezinárodně právní aspekty nebo otázky cizineckého práva, které, jak víme, se neomezují ostatně jen na problémy práva soukromého. V některých pojednáních a učebnicích MPS můžeme nalézt i samostatnou kapitolu věnovanou trestnímu právu. Ostatně nelze ani seriozně tvrdit, že např. naše rodinné nebo pracovní právo má povahu čistě soukromoprávní atd.

⁵⁷ Lederer E., Ještě k povaze a místu mezinárodního práva procesního v systému práva, Časopis pro mezinárodní právo č. 4, 1961, s. 322.

⁵⁸ Viz k tomu Kunz O., op. cit. 9, s. 107–108.

⁵⁹ Kučera Z., op. cit. 11, s. 27–28.

⁶⁰ Pauknerová M., op. cit. 10, s. 23.

⁶¹ Kalenský P., op. cit. 8, s. 170.

Evropské právo obsahuje i normy, které upravují soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem nebo normy mezinárodního práva procesního. Z. Kučera „soubor takových předpisů včetně mezinárodních smluv uzavíraných členskými státy mezi sebou a upravujících otázky a vztahy spadající do této oblasti“ označuje za „evropské mezinárodní právo soukromé“. V širším smyslu se tento pojem někdy chápe i širěji a zahrnují se do něho i právní předpisy členských států, které uvádějí ustanovení směrnice týkající se mezinárodního práva soukromého.⁶² Podobně vymezil evropské mezinárodní právo soukromé (EMPS) V. Týč jako „souhrn všech právních norem, upravujících soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, včetně procesních, které jsou součástí práva ES nebo vnitrostátního práva členského státu jako důsledek provedení směrnice Společenství, jakož i ty normy, které jsou obsaženy v evropské regionální smluvní úpravě“.⁶³ Po přistoupení České republiky k Evropské unii v r. 2004 se pro ni stal závazným právní řád Evropských společenství označovaný jako „acquis communautaire“. Podle čl. 249 Smlouvy o založení Evropského společenství mají „nařízení“ obecnou závaznost ve všech částech a jsou bezprostředně použitelná v každém státě EU (v ČR od 1. 5. 2004). Také „direktivy“ označované v české právní terminologii většinou jako „směrnice“ jsou, pokud jde o zamýšlený výsledek, závazné pro státy, jimž jsou určeny. Volba prostředků a forem k dosažení cílů direktivy se ponechává na vůli dotčeného státu.

Není pochyb o tom, že komunitární právo má a bude mít i v budoucnu dopad na vývoj českého MPS. Vzniká pochopitelně otázka vztahu mezi EMPS jako součástí „droit communautaire“ a MPS jednotlivých členských zemí EU. Je vyloučeno, aby se normy EMPS aplikovaly v některých případech (není-li to vyloučeno) ve vztazích mezi členským a nečlenským státem EU? Je chybou označovat „nařízení“ Rady za „součást“ vnitrostátního práva (což se někdy i v praxi děje) a případně i za „pramen“ MPS jednotlivých států? Nebo je nutné trvat na jasné oddělenosti a „souběžné“ existenci vnitrostátních předpisů a komunitárního práva, kdy může docházet i ke konfliktům a jejich řešení, případně až u Evropského soudního dvora? Členský stát také nemůže jednostranně změnit nebo pro sebe „zrušit“ nařízení EU. Spěje vývoj spíše k evropskému „koliznímu“ právu nebo lze očekávat v budoucnu nějaké „univerzální právo EU“, které by „konflikty zákonů“ v rámci EU omezily nebo někdy v budoucnu dokonce odstranily jako nepotřebné? Nařízení Rady dnes nevyžaduje žádnou formu transformace pro uvedení do vnitrostátního práva. Z. Kučera dokonce soudí, že takový úkon „není ani přípustný, neboť jejich transformace či uvedení do právního řádu členského státu by znamenalo, že se stávají součástí právního předpisu Evropských společenství (evropského práva)“. Je skutečností, že právo EU žádnou takovou „transformaci“ nepředpokládá a „nařízení“ platí přímo. Žádné vnitrostátní „schvalování“ by však nemohlo zbavit „nařízení“ jeho charakteru právního předpisu EU. Per analogiam lze říci, že ani „transformace“ mezinárodní smlouvy do práva vnitrostátního neznamená v obecné rovině zánik jejího charakteru mezinárodní smlouvy podle mezinárodního práva. V některých případech je dokonce nutné i vydat i vnitrostátní předpis, kte-

⁶² Kučera Z., op. cit. 11, s. 53–56.

⁶³ Rozehnalová N., Týč V., Novotná M., Evropské mezinárodní právo soukromé, Brno 2000, s. 26.

rý umožní adaptaci právního řádu členského státu EU s ohledem na potřeby vydaného nařízení. K EMPS patří také různé směrnice, které přímo požadují určitou úpravu i kolizních norem. Zde je „oddělení“ práva EU a práva vnitrostátního zřetelnější. Ostatně určitý „problém“ může vzniknout i z určité „dichotomie“ charakteru mezinárodních smluv v rámci EU. Pramenem tzv. primárního práva EU jsou nepochybně mezinárodní smlouvy, jejichž obecný režim upravuje Vídeňská úmluva o smluvním právu z r. 1968. Nicméně i toto primární právo je dnes považováno za součást systému práva EU. Evropský soudní dvůr ve známém rozhodnutí Van Gend en Loos dospěl v r. 1962 k závěru, že právo ES představuje v rámci práva mezinárodního „nový právní řád“, kdy členské státy omezily svá svrchovaná práva. V současnosti se právo ES/EU většinou považuje za samostatný a oddělený systém či obor práva, včetně původních mezinárodních smluv. Režim mezinárodních smluv (primární právo) EU, jejich možné revize a změny se v současnosti řídí nejen Vídeňskou úmluvou, nýbrž i požadavky a potřebami EU. Rada EU také může svolat mezivládní konferenci, která posuzuje možné změny a revize. Podle platného znění Smlouvy o ES je působnost EU v oblasti MPS vymezena zejména v čl. 65, 67 a 94 Smlouvy o ES.

VII. ZÁVĚR

Při posuzování vztahu MPV a MPS je nutno vycházet z reality mezinárodního života. Nemá valný smysl z praktického hlediska vracet se příliš k historickým nebo historizujícím pohledům na vývoj mezinárodního práva. Byla to historickoprávní škola, která tvrdila, že platné právo je možné poznat pouze v historických souvislostech s právem dřívějším. Historický přístup na druhé straně ovšem vede k poznání, jakými proměnami MPV a MPS procházely, jak se měnily metody metodologického přístupu i jednotlivé právní kategorie, resp. jejich právní obsah. V této souvislosti nelze jistě pominout myšlenky přirozenoprávní ani historickoprávní školy nebo školy právního pozitivizmu i jejich překonání. Autor těchto řádků se domnívá, že celá nauka MPS je až do dnešních dnů silně ovlivněna poněkud kategorickým ulpíváním na pojetí absolutní státní suverenity devatenáctého století. V tomto smyslu suverenity jako „nejvyšší státní moc na daném území“ a „nezávislá“ navenek nemusela brát ohledy (jiné než mocenské) na jiné státy a i válka byla pokračováním politiky „jinými prostředky“. V mezinárodním právu se obsah suverenity historicky měnil a vyvíjel v závislosti na rozvoji mezinárodního práva a celého mezinárodního společenství. Mezinárodní právo veřejné v současnosti upravuje celou řadu otázek (zejména lidská práva), které ještě před půl stoletím byly považovány za záležitosti spadající „podstatně“ do vnitřní pravomoci státu. Také rostoucí integrační proces v Evropě má nepochybně značný dopad na chápání státní suverenity členských států, což se nutně musí projevit i v oblasti MPS. Stačí zmínit např. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. 2. 2000 o jurisdikci a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech nebo připravované nařízení ve věci dědického „statutu“ nebo nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. 5. 2000 o úpadkovém řízení.

Internacionalistická škola vycházela z názoru, že MPS je odvozeno z MPV a je jeho součástí. Toto stanovisko je dnes teoreticky neudržitelné bez dogmatického ulpí-

vání na historickoprávním pojetí „mezinárodního práva“. Stejně tak nelze souhlasit s názorem, že MPS rozhraničuje právní kompetence mezi jednotlivými státy a jejich právními systémy. MPV a MPS nepochybně prokazují zásadní rozdíly a odlišnosti, nicméně existují i určité zásady a normy obou odvětví práva, které se překrývají a případně i doplňují. Suverenita je základní vlastností státu, která má své vnitrostátní i mezinárodní aspekty. Hovoříme také o mezinárodně právní zásadě svrchovanosti států, případně o jejich svrchované rovnosti. Pojetí státní suverenity a její vývoj se projevil pochopitelně i v nazírání na předmět MPV a MPS. V MPV, resp. v jeho právní regulaci, se nepochybně významně projevují: zásada svrchované rovnosti států; zásada imunity státu a jeho majetku; zásada nevměšování do vnitřních věcí; princip personality a teritoriality (územní výsost); obecná zásada mezinárodní politické, hospodářské, ekologické i kulturní spolupráce; zásada vzájemnosti; zásada dobré víry atp.

Tyto zásady se promítají v obecné rovině i do oblasti MPS, neboť vytvářejí mezinárodně právní rámec pro volní jednání států. Zásady a normy MPS a MPV se dotýkají a někdy i překrývají i v takových oblastech jako jsou ochrana postavení cizinců a cizinecký režim, ochrana vlastních občanů v zahraničí, extradice a azyl, otázky státního občanství, diplomatické a konzulární výsady a imunity, diplomatická ochrana, obecně problematika lidských práv, jurisdikční imunita státu a jeho majetku (viz Úmluva OSN přijatá 2. 12. 2004), jednotlivé druhy jurisdikce států a jurisdikce mezinárodní.

Normy MPS mají nepochybně svůj specifický charakter, lze vymezit i základní zásady tohoto oboru, přičemž některé zásady lze podle našeho názoru odvodit přímo z MPV. Některé problémy a případné spory v oblasti MPS mohou výjimečně přerůst i do úrovně mezistátních sporů (diplomatická ochrana). Stejně tak lze říci, že „hranice mezi mezinárodním právem veřejným a soukromým“ se „částečně stírají“. J. Malenovský poukazuje např. na to, že „fyzické a právnické osoby vstoupily do mezinárodního práva veřejného jako subjekty sui generis“ a „naopak státy mohou případně působit jako běžné subjekty občanskoprávních poměrů upravených pravidly mezinárodního práva soukromého, pokud vystupují jako podnikatelé či obchodníci“.⁶⁴ I. Seidl-Hohenveldern přímo napsal: „Subjekty mezinárodního práva jsou takové fyzické a právnické osoby, na které se přímo aplikují pravidla mezinárodního práva...“⁶⁵ Je zřejmé, že současné učení o rozdílných subjektech mezinárodního práva značně rozměšňuje postavení MPV jako práva mezistátního. Z hlediska politického i ekonomického vlivu mají různé nadnárodní společnosti často vlivnější a silnější postavení než mnohé malé státy. Není neobvyklé, že partnerem silných mezinárodních nebo i jen „zahraničních“ společností bývá v investiční činnosti stát (viz příklad smlouvy jihokorejské automobilky s českým státem v případě investičního celku „Nošovice“). Hranice mezi MPV a MPS se v některých případech stává poněkud amorfni, což je zvláště zřetelné u mezinárodních smluv o podpoře a vzájemné ochraně investic, ve kterých se oba druhy norem prolínají. Podobná situace existuje ve všech otázkách „svrchované imunity (sovereign immunity) států nebo v různých dohodách o poskytnutí koncesí mezi naftařskými společnostmi

⁶⁴ Malenovský J., *Mezinárodní právo veřejné*, Brno 2004, s. 7.

⁶⁵ Seidl-Hohenveldern I., *Mezinárodní právo veřejné*, Praha 2001, s. 125.

a suverénními státy. V posledních letech jsme také svědky „smíšené jurisdikce“, „smíšených“ mezinárodních arbitrází (mixed arbitration) mezi korporacemi a státy v oblasti cizích investic, kdy se aplikuje MPV nebo často i jakési „hybridní“ právo sestávající z části z MPV a z části z národního práva dotčeného státu. Investoři mají na základě mezinárodních smluv o investicích právo žalovat přímo „hostitelský stát“ za porušení svých práv vyplývajících ze smluv o investicích a práv chráněných MPV (např. zákaz vyvlastnění). MPV může působit v daných případech i jako určitá garance před „vrtkavostí“ hostitelského státu a účelovými změnami zákonů a právního prostředí v neprospěch investora. Normy MPV se uplatňují i u různých přeshraničních projektů, jakými jsou plynovody nebo naftovody. Praxe mezinárodních „smíšených“ arbitrází se rozvíjí (viz např. The Iran – US Claims Tribunal a The United Nations Compensation Commission). I Česká republika má své zkušenosti z mezinárodní arbitráže. Např. s americkým podnikatelem R. Lauderem proběhla dvě rozhodčí řízení podle smluv o ochraně investic, a to s různým výsledkem. První řízení inicioval sám R. Lauder na základě investiční smlouvy mezi ČR a USA a druhé řízení iniciovala jeho investiční společnost podle investiční smlouvy mezi ČR a Nizozemím.

Někdy se sice smlouvy mezi státy a nestátními subjekty, resp. stranami bez mezinárodně právní osobnosti či subjektivity označují sice za „quasi“ mezinárodní právo (quasi international law), což ovšem neřeší otázku právní závaznosti takových smluv. Zdá se, že je poněkud nedostačující považovat MPS pouze za další předmět pouze vnitrostátního práva právě vzhledem k jeho propojení s MPV. Stejně tak je nepřesné konstatovat, že vztah MPV a MPS je pouze vztahem práva mezinárodního a vnitrostátního, neboť MPS je sice součástí vnitrostátního právního řádu jako jeho specifické odvětví, nicméně se svou specifikou řešení „mezinárodních“ problémů i svými prameny (mezinárodní smlouvy) od běžného pojetí vnitrostátního práva liší. Jistě by bylo možné vyhledat více styčných bodů, které mají MPV a MPS společné. Patří k nim široké využívání např. i obecných zásad právních jako prameny práva. Nicméně názor, že mezinárodní právo je „rozděleno“ na „konflikt zákonů“ nebo „mezinárodní právo soukromé“, jak se někdy nazývá, a mezinárodní právo veřejné (obvykle nazývané mezinárodním právem), neodpovídá realitě. Tento názor zastává např. M. N. Shaw ve své poslední publikaci *International Law 2004*⁶⁶ a stejný názor nalezneme i v prestižní *Encyclopaedia Britannica*.⁶⁷ Ostatně i M. N. Shaw uvádí, že na rozdíl od MPS není pouhým „doplňkem“ (an adjunct) právního řádu, nýbrž „naprosto samostatným systémem“. O propojenosti MPV a MPS svědčí mj. i to, že často vynikající znalci MPV vyučovali a vyučují i MPS, nebo existující propojenost kateder vysokých škol, případně i různé právnícké časopisy věnované jak MPV tak i MPS. Naopak např. snahy podřadit oba vědní obory pod jakési „nadnárodní“ (transnational law) nemají věcné opodstatnění.

⁶⁶ Shaw M. N., *International Law*, Cambridge 2004, s. 1.

⁶⁷ Op. cit. 21, s. 166.